

Firewall

اشاره

در اواخر دههٔ ۱۹۸۰م تعامل بین سه قلمرو: مخابرات، کامپیوتر و اطلاعات این قدرت را پدید آورد که انسان در هر نقطه از جهان، اطلاعات مورد نیاز خویش را بی هیچ حد و مرزی جمع آوری کند و مورد استفادهٔ مطلوب قرار دهد. آنچه از این توانایی تعبیر می‌شود به «فناوری اطلاعات و ارتباطات» معروف است.

در این مقاله، سخن از چگونگی برخورد با انبوه اطلاعات خوب و بد یا سیاه و سفیدی است که در شبکهٔ جهانی اینترنت در حال گردش است. اگرچه دانشگاه‌ها، حوزه‌های علمیه، مراکز و مؤسسات علمی و فرهنگی و نیز کاربران و محققان از این ابزار کارآمد بهرهٔ فراوانی برده و می‌برند، اما در میان کارشناسان، این بحث مطرح است که آیا می‌توان به طور مطلق به جریان آزاد اطلاعات معتقد گردید؟ و یا اینکه انسداد برخی پایگاه‌های اینترنتی و پالایش دریای موج اطلاعات جهانی لازم و ضروری می‌نماید؟ آنچه را می‌خوانید، حاصل تحقیق در مطالب انتشار یافته در زمینهٔ فیلترینگ و بررسی آرا و نظریات کارشناسان در این باره می‌باشد.

فیلترینگ در عرصهٔ جهانی

فیلترینگ چیست ؟

با شکل‌گیری پدیده اینترنت در گستره جهان، بحث انسداد و یا نظارت بر پایگاه‌های اینترنتی نیز مطرح گردید و این موضوع، لازمه انتقال اطلاعات از یک سرزمین به سرزمین دیگر است که در جهت حفظ امنیت و سلامت یک جامعه صورت می‌پذیرد و وجودش موافق با حقوق بشری و وجدان انسانی به شمار می‌رود. در کشور ایران، شروع اینترنت ابتدا به وسیله بخش غیر دولتی تحقق یافت و در آن زمان، حساسیت زیادی وجود داشت تا این پدیده نوین آسیب نبیند. از این رو، تقریباً تمام استانداردهای جهانی به منظور سالم‌سازی این ابزار صورت گرفت که یکی از این فعالیت‌ها فیلترینگ بود و آن هم بیشتر به قضیه پورنوگرافی یا صور قبیح و امثال این گونه سایت‌ها محدود می‌شد. تا اینکه در آبان ماه ۱۳۸۰ ش مصوبه شورای عالی فرهنگی به عنوان مشخص‌ترین محدودیت اعمال شده از سوی دولت مطرح شد و این بدان معنا بود که دولت می‌خواهد قضیه را تا حدودی تحت کنترل خویش در آورد.

فیلترینگ در عرصه نقد و بررسی

نسبت به اجرای فیلترینگ روی سایت‌ها آرا و نظریات گوناگونی

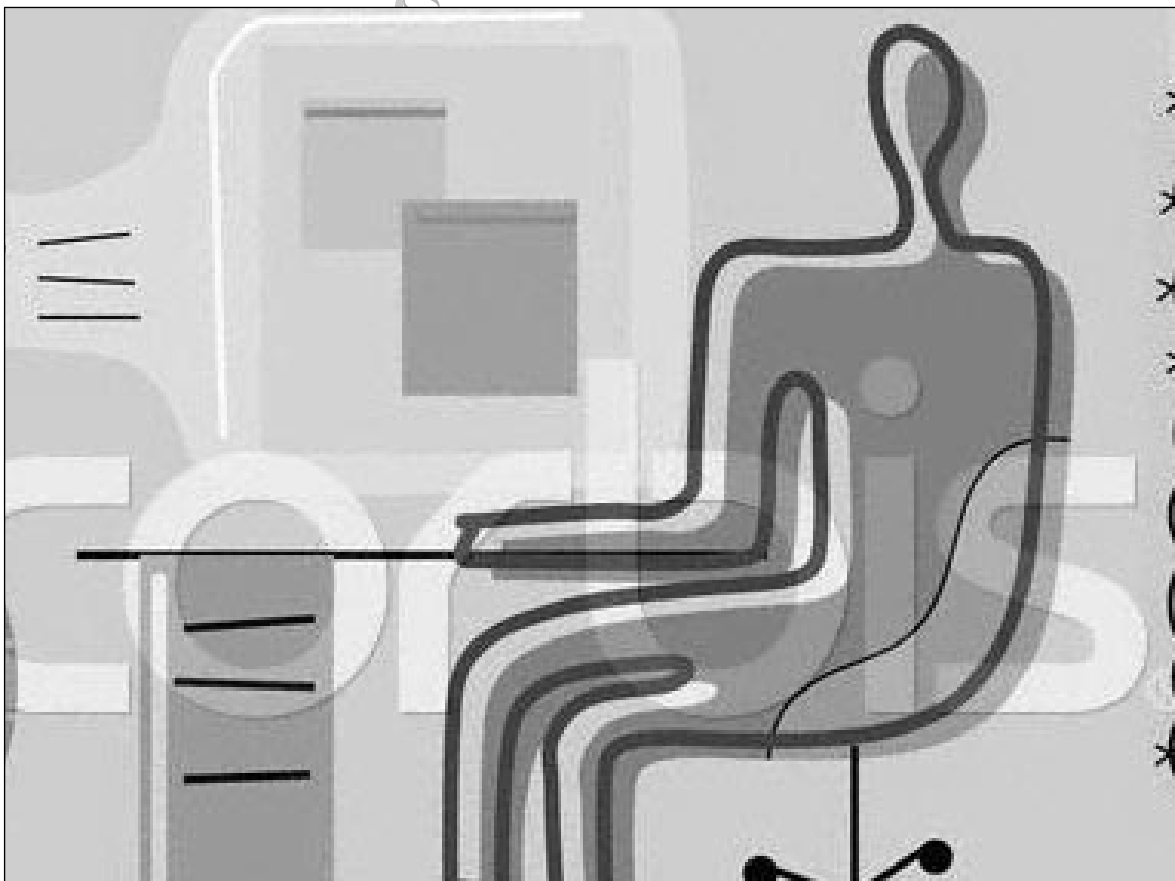
ارائه شده است. مهندس مصطفی محمدی کارشناس و تحلیلگر فعال IT و رئیس انجمن کارفرمایان شبکه‌های اینترنتی «I.S.P.ها» با توجه به فرآیند ارائه و دریافت آزاد اطلاعات از طریق اینترنت به بررسی موضوع فیلترینگ پرداخته و می‌گوید:

«در بحث فیلترینگ، من چه به عنوان کارشناس و چه به لحاظ صنفی، نظرم این است که در همه جای دنیا اصلی وجود دارد به نام اصل جریان آزاد اطلاعات. این اصل برای همه محترم است و در کشور ما هم باید رعایت شود. حتی در مصوبه شورای عالی انقلاب فرهنگی بر این نکته تأکید شده که جریان آزاد اطلاعات باید وجود داشته باشد.

یک مرحله که جلوتر برویم، نکته دیگری مطرح می‌شود و آن اینکه اینترنت به عنوان ابزاری است که هم می‌تواند استفاده مثبت داشته باشد و هم استفاده منفی. کشورهای مختلف برای این امر، راهکارهای مختلفی گذاشته‌اند.»

مهندس فرجیان مدیر فنی شبکه اطلاع رسانی نور در گفتگو با ره‌آوردنور می‌گوید:

«در خصوص اعمال فیلترینگ چند تا دیدگاه وجود دارد: اولین نگرش این است که هیچ مانعی نباید بر سر راه دریافت اطلاعات وجود داشته باشد و دیدگاه دیگر قائل است که اینترنت نیز مثل هر

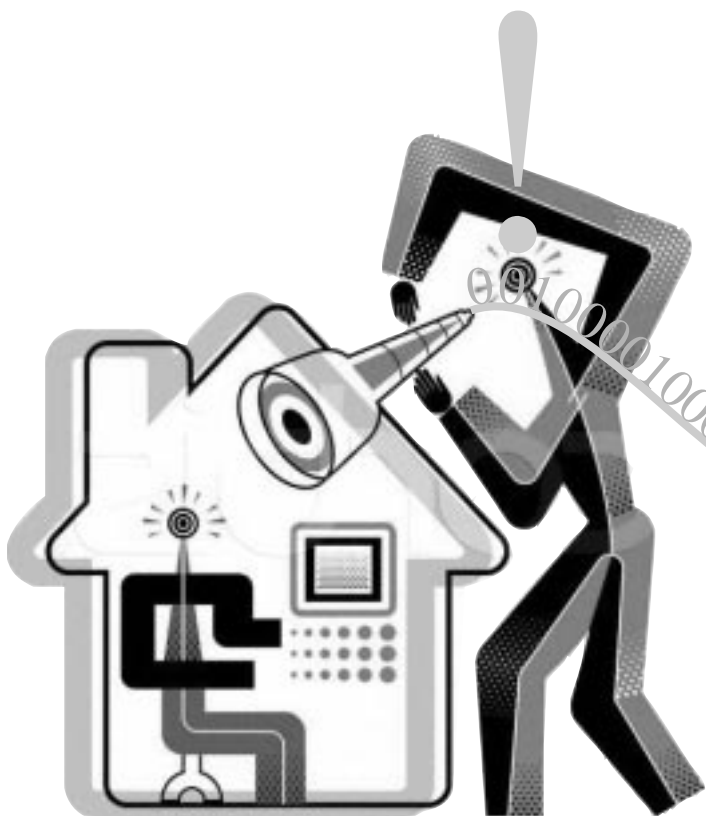
کاربران، از تولید و عرضه موارد بیست گانه ذیل ممنوع شده‌اند: نشر مطالب الحادی و مخالف موازین اسلامی؛ اهانت به دین اسلام و مقدسات آن؛ ضدیت با قانون اساسی و هرگونه مطلبی که استقلال و تمامیت ارضی کشور را خدشه‌دار کند؛ اهانت به رهبری و مراجع تقلید؛ تحریف یا تحقیر مقدسات دینی؛ احکام مسلم اسلام؛

ابزار دیگر می‌تواند دارای جوانب مخرب و در واقع، غیر قابل قبول برای جامعه انسانی باشد. کاربرهای ما در شبکه اطلاع رسانی نور بیشتر به جنبه دوم معتقد بودند.

از نظریات کارشناسان حوزه اطلاعات و فناوری بر می‌آید که هیچ کس به طور مطلق قائل به آزاد بودن اطلاعات در اینترنت نیست و هر کشوری بنا به مصالح ملی، فرهنگی و سیاسی خود به نوعی به اجرای قانونمند فیلترینگ مبادرت می‌ورزد. از این رو، یکی از وظایف مهم مسئولانی که در این حیطه کار می‌کنند، بسترسازی مناسب در زمینه استفاده بهینه از اینترنت می‌باشد تا ضمن بهره‌مندی از اطلاعات بتوانند به محتوایی سالم دسترسی داشته باشند و مرز اندیشه و معنویت و حریم پاک انسانیت از هرگونه گزند مصون بماند.

فیلترینگ در کشورهای جهان

در کشوری همچون آمریکا به معنایی که ما می‌شناسیم فیلترگذاری وجود ندارد. اما چنانچه یک سایت متعلق به قشر و صنف خاصی باشد، اجازه‌ی دسترسی همگان را به او نمی‌دهند؛

Firewall

مثلاً سایت‌های پورنوگرافی که در داخل آمریکا فراوان است، به استناد قوانین داخلی آن کشور در صفحه نخست خود پیام می‌گذارد که این سایت متعلق به افراد بالای ۱۸ سال است. کسی که به چنین سایتی وارد می‌شود، می‌داند که اگر بر خلاف این قانون عمل کند، به عنوان مجرم شناخته خواهد شد.

سرفصل‌های مهم سایت‌های فیلتر شده در کشور چین را می‌توان در موارد ذیل برشمرد: مخالفان دولت و مروّجان دموکراسی، مانند سایت دیده‌بان حقوق بشر؛ سایت کانال آموزش آمریکا و سایت خبری (C.N.N, B.B.C)؛ سایت‌های دولتی، نظیر قوای قضائیه آمریکا و انگلیس و اسرائیل؛ سرگرمی که مجموعاً ۴۵۱ سایت از سایت‌هایی که در دسته‌بندی‌های مرتبط با سرگرمی در «پاهو» قرار دارند، فیلتر شده‌اند؛ مذهبی که ۱۷۶۳ سایت شامل سایت‌های الحادی، مسیحی، یهودی و مذاهب دیگر می‌شود.

در کشوری مثل عربستان، موضوعات سایت‌های فیلتر شده علاوه بر مسائل اخلاقی، مشتمل بر موضوع‌هایی چون: مذهب پزشکی، جوک‌ها، فیلم و موسیقی می‌باشد و در این کشور همچنین، سایت‌هایی که مشتمل بر مطالبی در باره مواد مخدر، ساختن بمب، مشروبات الکلی، قمار، توهین به دین اسلام و یا در تضاد با قوانین عربستان باشند، فیلتر می‌شوند.

در کشور ایران نیز مطابق قانون، ضوابط فیلترینگ به وسیله کمیسیون راهبردی شورای عالی اطلاع‌رسانی صورت می‌گیرد که براساس آن، مؤسسات ارائه‌کننده خدمات اطلاع‌رسانی و نیز

ارزش‌های انقلاب اسلامی و مبانی تفکر سیاسی امام خمینی (ره) اخلاص در وحدت و وفاق ملی؛ القای بدبینی و ناامیدی در مردم نسبت به مشروعیت و کارآمدی نظام اسلامی؛ اشاعه و تبلیغ گروه‌ها و احزاب غیر قانونی؛ انتشار اسناد و اطلاعات طبقه‌بندی شده دولتی و امور مربوط به مسائل امنیتی، نظامی و انتظامی؛ اشاعه فحشا و منکرات و انتشار عکس‌ها و تصاویر و مطالب خلاف اخلاق و عفت عمومی؛ ترویج مصرف سیگار و مواد مخدر؛ ایراد افترا به مقامات و هر یک از افراد کشور و توهین به اشخاص حقیقی و حقوقی؛ افشای روابط خصوصی افراد و تجاوز به حریم اطلاعات شخصی آنان؛ فعالیت‌های تجاری و مالی غیر قانونی و غیر مجاز از طریق شبکه اطلاع‌رسانی و اینترنت از قبیل: جعل، اختلاس و قمار؛ انتشار اطلاعات حاوی کلیدهای رمز بانک‌های اطلاعاتی، نرم‌افزارهای خاص، صندوق‌های پست الکترونیکی و یا روش شکستن آنها؛ خرید و فروش و تبلیغ کلیه کالاهایی که منع قانونی دارند؛ هرگونه نفوذ غیر مجاز به مراکز دارنده اطلاعات خصوصی و محرمانه و تلاش در جهت شکستن قفل رمز سیستم‌ها؛ هر نوع حمله به مراکز اطلاع‌رسانی و اینترنتی دیگران برای از کار انداختن و یا کاهش کارایی آنها؛ هرگونه تلاش برای

انجام شوند و بررسی بسته‌های اطلاعاتی در حال گذر در شبکه که به دیگران تعلق دارد و نیز ایجاد هر گونه شبکه و برنامه رادیویی و تلویزیونی بدون هویت و خارج از نظارت سازمان صدا و سیما.

روش های مختلف فیلتر گذاری

هم اکنون تعداد زیادی سایت وجود دارد که به ارائه خدمات در مورد فیلترینگ می‌پردازند. کافی است که به طور دقیق و فنی برای آنها منظور ازدست‌رسی غیر مجاز را تعریف کرد. این سایت‌ها ضمن آنکه «سرورهای» شما را به روز می‌نمایند، بسیار دقیق نیز کار می‌کند. بعد از اینکه مفهوم خلاف و یا یک تماس غیر اخلاقی و غیر قانونی برای سایت طرف قرارداد تعریف شد، آن شرکت مبادرت به فیلترگذاری می‌کند.

استفاده از رمز ورود یا password یکی از روش‌های فیلترینگ است؛ مثلاً یک سایت تجاری که منافع اقتصادی خویش را دنبال

است. واحد خدمات اینترنت عربستان در واقع تنها نقطه اتصال بین المللی اینترنت این کشور است و تمام ISP های سعودی باید فقط از این مرکز سرویس بگیرند. به همین دلیل، این کشور قادر است تا به صورت کامل روی اینترنت که در تمام عربستان ارائه می‌گردد، کنترل خوبی داشته باشد.

گزارش‌هایی در دست است که نشان می‌دهد دولت چین گاهی برای مهار اینترنت، به کند کردن آن در وقت ارائه خدمات اینترنتی به کاربران اقدام می‌کند. همچنین، استفاده از کافی نت‌ها در عین دست‌رسی کافی مردم به اینترنت، قابلیت نظارت فیزیکی کاربران را نیز به دست می‌دهد.

مشکلی که در زمینه فیلترینگ وجود دارد، عدم کنترل کامل و انسداد صد در صدی سایت‌های ممنوعه است. آقای مسعود داودی‌نژاد وزیر پست و تلگراف و تلفن در این خصوص ابراز می‌دارد: «در عصر الکترونیک و تحولاتی که پشت سر هم اتفاق می‌افتد، تصور اینکه به صورت صد در صد و کامل می‌شود چیزی را محدود کرد، یک خیال باطل است؛ یعنی شما مسیری را می‌بندید، مسیرهای دیگر باز می‌شود؛ مثلاً در همین قضیه فیلترینگ به یک سری سایت‌ها ابلاغ می‌شود و آنها را می‌بندند. ولی در طی زمانی که اینها شناسایی می‌شوند، از طریق ایمیل یا روش‌های دیگر به راحتی می‌توان آنها را باز کرد و آن کسی که دنبال این سایت است، بالاخره به آن می‌رسد».

مهندس فرجیان ضمن رد کنترل کامل اطلاعات، تأکید می‌کند که در نوع وبلاگ‌هایی که مخصوصاً در فارسی هم توسعه نسبی یافته، فیلترینگ اعمال نمی‌گردد، و مدیریت متمرکزی روی آنها انجام نمی‌شود. طبق آماري که در حال حاضر وجود دارد، حدود هجده هزار وبلاگ فارسی در اینترنت وجود دارد.

فیلترینگ در ایران

اتخاذ هر گونه تصمیم و قانونی در زمینه فیلترینگ باید با توجه معیارهای گوناگونی باشد تا قانونمندی این موضوع با اصل آزادی اطلاعات منافاتی نداشته باشد و خللی در مسیر اطلاع‌رسانی مطلوب صورت نگیرد و این امر خود می‌طلبد که مرجع قانون‌گذاری با در نظر گرفتن ویژگی‌های متفاوت آیین و فرهنگ ایران اسلامی این کار را به انجام برساند. رئیس انجمن صنفی کارفرمایان شبکه‌های اینترنتی (ISP) در این مورد بیان می‌دارد: «کسانی که می‌خواهند تصمیم‌گیری کنند که مردم صلاحیت دیدن این سایت را ندارند، یا بر عکس، از نظر قانون باید صلاحیت طرح این مسأله را داشته باشند؛ یعنی این را

در کشوری چون عربستان اگر نشانی اینترنتی مورد تقاضای کاربر در شمار آدرس‌های ممنوعه باشد، صفحه‌ای ظاهر می‌شود که در آن علت عدم دست‌رسی به سایت توضیح داده شده است.

می‌کند، برای ورود به آن، password می‌گذارد و به این ترتیب، به همگان اجازه نمی‌دهد تا از سایت استفاده کنند. و یا مؤسسه‌ای که اطلاعات خاصی را پس از تحمل هزینه‌های سنگین روی یک سایت قرار داده است، عضویت می‌پذیرد و فقط با حق عضویتی که از سوی دیگران پرداخت می‌شود، راه ورود به اطلاعات آن پایگاه می‌گردد.

در کشوری چون عربستان اگر نشانی اینترنتی مورد تقاضای کاربر در شمار آدرس‌های ممنوعه باشد، صفحه‌ای ظاهر می‌شود که در آن علت عدم دست‌رسی به سایت توضیح داده شده است. در حالی که در کشور چین این گونه نیست؛ هنگامی که یک کاربر به سایت غیر مجاز مراجعه می‌کند، صرفاً پیغام خطا دریافت می‌نماید و کاربر متوجه نمی‌شود که آیا اشکال فنی وجود دارد یا سایت فیلتر شده

دستگاه‌های: وزارت ارشاد، وزارت اطلاعات و صدا و سیما را موظف نموده تا ضوابطی را برای مقوله فیلترینگ تدوین کنند، ولی متأسفانه هنوز ضوابط فراگیر، معین و روشنی در این باره تهیه نشده است.

از آنجا که ایران اولین کشوری نیست که دست به محدود کردن پایگاه‌های اینترنتی می‌زند، مرور تجارب دیگر کشورها در این مسیر می‌تواند بسیار راهگشا باشد.

اما به هر حال، روش‌ها و میزان فیلترگذاری در ملل مختلف بایکدیگر متفاوت است و هر کشور بسته به نوع فرهنگ، مذهب، قانون و موقعیت سیاسی و اقتصادی و همچنین باورهای خویش به اجرای فیلترینگ می‌پردازد. امید است که مسئولان محترم حوزه‌های فناوری و اطلاعات کشور در پرتو سیاستگذاری صحیح و هدفمند، اجرای قانونمند و مطلوب فیلترینگ را فراهم سازند و این مسأله را به شکلی شایسته و کارآمد سامان بخشند.

باید قانونگذار تعیین کند؛ زیرا این یک تصمیم ملی است و بحث فیلترینگ، بحثی نیست که مربوط به صنف ISP ها باشد. اعتقاداتمان چه مذهبی، چه فرهنگی و چه ملی، ایجاب می‌کند که فیلتر بگذاریم.

اما صنفمان ایجاب نمی‌کند که فیلتر بگذاریم؛ چون در قبال این مسأله مسئولیتی نداریم. پس باید مصالح و منافع ملت در نظر گرفته شود و نه منافع یک صنف یا قشر خاص».

بنابراین، اصل جریان آزاد اطلاعات و اصل صیانت از فرهنگ جامعه هر دو محترم و رعایت آنها لازم است. اما در این راه نباید دچار افراط و تفریط گشت. ضمن اینکه قوانین مصوب و سیاست‌گذاری‌های مربوط به فیلترینگ باید ناظر به هر دو اصل مذکور باشد تا هم امر اطلاع رسانی به شکلی فراگیر و صحیح تحقق یابد و کیان دینی و فرهنگی ملت مصونیت یابد. مطلب دیگر اینکه چنانچه دغدغه فکری مسئولان بر مراقبت از حریم جامعه، خاصه جوانان در مقابل هجوم روزافزون سایت‌های مبتذل و غیر قانونی می‌باشد، باید هزینه چنین امر خطیری را نیز بپردازند و از شرکت‌های خصوصی که در این زمینه سرمایه‌گذاری کرده‌اند، حمایت لازم را به عمل آورند و بستر فعالیت در جهت توسعه بهینه و قانونمند فیلترینگ را هموار سازند و به سیاست‌گذاری صحیح و مدیریت سازنده در خصوص موضوع فیلترینگ بپردازند.

اصل
جریان آزاد اطلاعات و اصل
صیانت از فرهنگ جامعه هر دو محترم
و رعایت آنها لازم است. اما در این راه
نباید دچار افراط و تفریط گشت. ضمن اینکه
قوانین مصوبه و سیاست‌گذاری‌های مربوط
به فیلترینگ باید ناظر به هر دو اصل مذکور باشد تا
هم امر اطلاع رسانی به شکلی فراگیر و صحیح
تحقق یابد و کیان دینی و فرهنگی
ملت مصونیت یابد.

ماخذ:

۱. روزنامه «ایران»، سال نهم، شماره‌های: ۲۴۸۰، ۲۴۸۵، ۲۴۸۶، ۲۴۹۳ و ۲۴۹۹.
۲. روزنامه «پاس نو»، سال اول، شماره ۸۵ و ۸۶.
۳. مصاحبه با مهندس فرجیان مدیر فنی شبکه اطلاع‌رسانی نور، که متن کامل آن در دفتر مجله موجود است.

البته مشکلی که در کشور ما در مورد مسأله فیلترگذاری سایت‌های اینترنتی وجود دارد آن است که نه بعد قانونی قضیه کاملاً شفاف و روشن است و نه متولیان امر و مسئولان آن به طور دقیق مشخص هستند. هر چند کمیته راهبردی شورای عالی اطلاع‌رسانی